
A hibridkukorica vetőmag értékesítés sajátosságai hazánkban

Sedlák Gergő

Debreceni Egyetem Agrártudományi Centrum,
Mezőgazdaságtudományi Kar,
Földműveléstani Tanszék, Debrecen

ÖSSZEFOGLALÁS

Összességében elmondhatjuk, hogy a kukorica terméseredményének és termésbiztonságának fokozásában fontos szerepe van az „adottságainknak” megfelelő hibrid kiválasztásának. Külföldi és hazai kutatók úgy vélik, hogy a megfelelő hibrid kiválasztása akár 50%-os arányban is képes befolyásolni a várható terméseredményt. Óriási terméseredmény ugrást jelentettek a szabadelvírázgású fajtákat leváltó hibridek.

A korábbi adatok tükrében, összességében megállapíthatjuk azt, hogy a kukoricatermesztés jelentősége megköveteli az egységnyi területről betakarítható termés elérését, melyhez nélkülözhetetlen a legjobb hibridek kiválasztása és ezen hibridek potenciális termőképességének kihasználásához a további termelési tényezők tudományosan megalapozott optimalizálása.

SUMMARY

As seen on the above tables we can acknowledge the fact that the Hungarian corn seed market is very unique and, because of its size, indispensable for all multinational breeder companies. We can also assume that the main places in the market are taken by big companies as Pioneer, with its unbreakable first place, followed closely by Syngenta Seeds and the fusionized Monsanto. Although the Hungarian breeders' hybrids perform on field tests and trials similarly or better than other varieties developed by the above mentioned companies, we can't find them even near to those leading few given mostly by Pioneer, Syngenta and Monsanto hybrids. This fact leaves us with a conclusion that the Hungarian companies should change the strategy of their marketing procedures to increase sales. Thus, they need better technology to keep up with their competitors, more advertisement, other marketing „hints”, which can only be fulfilled with a big economical background, unfortunately not yet available for our breeders.

BEVEZETÉS

A kukorica termesztés óriási jelentőségű a világ népességének közvetlen és közvetett táplálásában, és főként ezért tartottam fontosnak, hogy a magam szerény eszközeivel publikációmban a tárgykör egyik fontos kérdésével, a kukorica hibridek termelés eredményességét meghatározó szerepéről, illetve a fajták hazai forgalmazásának sajátosságairól írjak.

Egyes amerikai kutatók szerint a kukorica termésátlag növekedését akár 40-50%-ban is meghatározhatja az, hogy az adottságainkhoz képest milyen hibridet választunk a döntés idején.

A kukorica jövedelmezőségét a nagy termőképesség mellett a hibridek jó vízleadó képessége is meghatározza, ezért ez még inkább arra sarkal minket, hogy az adottságainknak legjobban

megfelelő hibrideket válasszuk meg szakmai és közgazdasági kritériumok alapján.

Hazánk várhatóan 2004-ben az EU tagja lesz, mely alapvetően befolyásolja a magyar mezőgazdaság jövőjét. Az EU kukorica importra szorul, ezért reményeink szerint a Magyarországon termelt kukorica piacon történő elhelyezése nem jelent majd gondot.

Jelen publikációmban a nemesítő intézetek és a fajtatulajdonosok, valamint a dealerek, integrátorok, az OMMI és a Kleffmann piackutató cég által gyűjtött adatokra támaszkodtam. Azon táblázatokban, ahol kukorica zsákokra vonatkozó adatok találhatóak, ott az EU szabványnak megfelelően 50 ezer szem/zsák-os egységekben vannak kifejezve az értékek.

Igyekeztem tárgyilagosan, a hibrideket nemesítő cégektől függetlenül értékelni az adatokat, de elkerülhetetlen volt, hogy a magyar és a külföldi nemesítésű hibridek eredményeit és piacra jutási lehetőségeit ne hasonlítsam össze és azokból következtetéseket vonjak le.

1. PIACJELLEMZŐK

1.1. Piacméret

Magyarország kukorica vetésterülete az elmúlt öt év alatt nem sokat változott, kb. 1,1-1,3 millió hektár között ingadozott, amely mintegy 25.000 tonna vetőmagigényt von maga után. A megyénkénti kukorica vetésterület igen változó, a legnagyobb területen Békés és Hajdú-Bihar megyékben termelnek kukoricát, melyet Somogy, Tolna, Bács-Kiskun és Baranya megyék követnek. A vizsgált időintervallumban (1997-2001) a legkisebb területen Nógrád és Heves megyében termeltek kukoricát. Az adatok alapján megállapítható, hogy a kedvezőtlen időjárási és közgazdasági tényezők hatására 1997-ben csak 1.047.186 hektáron vetettek kukoricát, amikor is a legnagyobb terület 99.821 hektár volt Békés megyében, míg a legkisebb Nógrád megyében. A 2001-es évben Hajdú-Bihar megyében vetettek legnagyobb területen hibridkukoricát, összesen 118.000 hektáron, míg a legkevesebben változatlanul, a kedvezőtlen adottságai miatt Nógrád megyében vetettek, számszerűen 4.465 hektáron. A 2001-es évben a vizsgált öt év távlatában eddig legnagyobb területen vetettek kukoricát, 1.286.977 hektáron, mely abból adódott, hogy az előző évi búza vetésterülete kisebb volt és a napraforgó ára is alacsonyabb volt a vártnál, és így az emiatt kiesett területeken is kukoricát vetettek a termelők. Ezen korábbi tényezők mellett jelentkezett még a 2000. évi

kedvező kukoricafelvásárlási ár is. Ezen területnövekedés azonban a felvásárlási árakat tekintve balul ütött ki, és a túlkínálat következtében az árak 2000-hez képest jelentősen lecsökkentek. Az előző évvel ellentétben 2001-ben a kukorica felvásárlási ára 14-16 ezer forint + áfa/tonna volt, valamint ekkor mérték az utóbbi idők legmagasabb termésátlagát.

Magyarország az 1990-es évek előtt Európa egyik legnagyobb vetőmag előállító országa volt, amikor is szinte minden külföldi nemesítő intézet végeztetett vetőmag előállítást hazánkban.

Ez a korábbi helyzet az 1990-es évek elején lezajlott tulajdonviszony változás miatt megváltozott és jelentősen lecsökkent a vetőmag előállítás, de szerencsére a külföldi nemesítők újra felismerték, hogy mekkora lehetőség rejlik Magyarországon, és az utóbbi években újra fellendülni látszik ezen ágazat.

1.2. A jelenlegi piaci helyzet bemutatása

A magyarországi hibridkukorica vetőmagpiac évtizedek óta szinte állandó. A vetésterületben az eltérés évenként kevesebb, mint 10%, kivéve néhány kirívó évet, így a Magyarországon eladásra kerülő kukorica vetőmag mennyisége kb. 25.000 t/év. E nagyon jelentős mennyiségnek 30-40 évvel ezelőtt meghatározó részét a magyarországi vetőmagüzemek magyar fajtákkal és hibridekkel fedték le. Az idő előrehaladtával nálunk is megjelentek a multinacionális cégek, akik előbb a gépi technológiát, később a biológiai alapokat, a növényvédelemet, tehát a vetőmagot is igyekeztek külföldről – jobb esetben (ez elsősorban a vetőmagra igaz) kooperációban – biztosítani. A 70-es 80-as években Magyarországon a kukorica vetésterületének 92%-ára egy multinacionális cég saját, illetve kooperációs hibridjeit használták fel. A magyarországi mintegy 100.000 tonna hibridkukorica előállítására alkalmas hibridüzemek ebben az időszakban nagyobb részben Kelet-európai, kisebb részben Nyugat-európai piacra termeltek, a belföldi részesedés mintegy 8% volt. Napjainkban a külföldi nemesítésű hibridek adják Magyarországon a termesztett kukorica 80-85%-át.

1.3. Piaci szereplők

A vetőmagpiaci szereplői a következők:

- Nemesítő cégek, fajtatulajdonosok
- Forgalmazók (Dealerek, aldealerek, integrátorok, termelési rendszerek...)
- Végfelhasználók, termelők

Ezen előbb felsorolt kategóriákból bővebben elsősorban az *1. táblázatban* szereplő, előkelő helyezést elért nemesítő cégekről, illetve fajtatulajdonosokról beszélnek, amelyek nem csupán mint előállítók, hanem mint saját termékeiknek dealerei is erőteljesen jelen vannak a magyar piacon.

Nemesítő cégek, fajtatulajdonosok

- A PIONEER cég volt az első amerikai kukoricaneemesítő cég, amely az USA-ban vetőmag előállítás, hibrid előállítás és forgalmazással foglalkozott a XX. század elejétől kezdődően. Világviszonylatban az egyik legjelentősebb és legnagyobb kukorica nemesítő- és forgalmazó cégről van szó, mely hazánkban a 70-es években a GKI-val kooperálva elérte a 92%-os piaci részesedést is. Ezen érték a jelenben igaz jelentősen visszaesett, a többi konkurens cég megjelenésével Magyarországon, de ennek ellenére a Pioneer az utóbbi években is képes volt megőrizni a hazai piacon vezető szerepét. Az 1997-es évben az összes értékesítés 44%-át tudhatta magáénak, majd azt ezt követő évek folyamatos csökkenést eredményeztek az eladásokban. 2000-ben nagy fordulat következett be a cég életében, amikor megvásárolta a Du Pont, amely további tőkét pumpálva a cégbe, elősegítette a költséges nemesítési eljárások felgyorsítását, korszerűsítését.
- A jelenleg a piacon második helyet betöltő MONSANTO cég a korábbi vetőmagos Asgrow és Dekalb, valamint a növényvédőszeres Monsanto cég fuzionálásával jött létre 1998-ban. A 70-es évektől egészen a fúzióig a Dekalb kukorica hibridjei jól ismertek és közkedveltek voltak Magyarországon. A „századvégi” nagy felvásárlások során alakult ki a Monsanto, amely a korábbi két, immár egyesült cégből, sok új és jó termőképességű hibridet „örökölt”, amelyek segítségével sikerült magát feltornáznia mostanára az előkelő második helyre a hazai eladások listáján, jelentős 22-26%-os piaci részesedéssel.
- A SYNGENTA Magyarország Kft. 2000-ben jött létre, a Monsanto-hoz hasonlóan több cég egybe olvadásával. A 70-es években az NK (Northrup King) vetőmagos cég volt ismert hazánkban, míg később ezt a vállalatot meg nem vásárolta az addig csak növényvédőszer és gyógyszergyártással foglalkozó svájci Ciba. Ezt követően további cégek csatlakoztak a már így is nagy méreteket öltő Cibához, mint pl. a Sandoz, és egyéb kisebb helyi jelentőségű vállalat. Ezzel megalakult a Novartis Magyarország Kft., azonban az egyesüléseknek ezzel még koránt sem volt vége. Az eddig csatlakozott cégek sorához kapcsolódott a Zeneca, a Hilleshög és Sluis & Groot nevű neves Holland vállalat is, melynek következtében a cég „megkapta” jelenleg is meglévő nevét, a Syngentát, kialakítva ezzel a magyar piacon is jelenlévő cégóriást. Piaci részesedésüket figyelemmel kísérve a vizsgált időszakon belül, egyértelműen elmondhatjuk róla, hogy felfelé ívelő tendenciát mutat, miután 1997-ben még csak 12%-ot tudhattak magukénak az eladásokból, de jelenleg már kb. 16%-ban határozzák meg a kukoricapiacot.

4. MARTONVÁSÁRI Kutató Intézet az egyik legpatinásabb, az MTA irányítása alá tartozó Magyar növénynevelési intézet. Legismertebb fajtái a Norma, Gazda, MV355, Marathon stb... Piaci aránya a korábban tárgyalt konkurens megerősödése miatt a tárgyalt perióduson belül csökkent, míg 1997-ben 13% volt, addig jelenleg már csak 6-7%.
5. KISKUN Kutató Intézet Kiskunhalason létesült, Semír Radi egyiptomi származású nevelési szakember vezetésével. Az általa előállított hibridek többségét a gyökérszekció módszerével állította elő. Az 1997-es piaci részesedése 4% volt, amely a másik nagy hazai nevelési céggel megegyezően folyamatosan csökkent azóta, mindaddig, míg el nem érte a mai 2%-ot.

6. GABONATERMESZTÉSI KUTATÓ INTÉZET (GKI Szeged) az egyik magyar állami tulajdonban lévő növénynevelési intézet hazánkban. Nagy múltú vállalat, amely a 70-es években együttműködve a Pioneerrel sok jó minőségű hibridet adott a magyar termelők számára. Később az intézet „magára maradt” és a külföldi tőkeerős cégek megerősödésével folyamatosan gyengült piaci helyzete, amely százalékosan kifejezve jelenleg 2-3%-ra tehető. Az 1. táblázatban található adatok jól tükrözik a többi magyar nevelési-, értékesítő cégek piaci pozícióját, mely a fentiekben bővebben ismertetett cégek mellett még jó néhány adatát tartalmazzák. Bizonyos kisebb piaci részesedéssel jelenlevő cégek adatait az „egyéb” kategóriába soroltam.

1. táblázat

A magyar kukoricapiacra jelenlevő cégek

Piaci szereplők(1)	1997	1998	1999	2000	2001
PIONEER	44	43	41	42	37
MONSANTO	-	-	26	23	22
NOVARTIS/SYNGENTA	12	12	9	14	16
MARTONVÁSÁR	13	10	9	6	7
KISKUN	4	3	3	2	2
GKI SZEGED	3	3	3	2	3
FORCE LIMAGRAIN	0	1	1	2	5
G.I.E. SOCKALB	0	1	0	2	2
KWS	2	2	3	1	2
MAISADOUR	1	0	0	1	1
SAATEN-UNION	0	0	1	0	0
GLEN MAIZE B.V	0	0	1	0	0
ASGROW*	3	4	-	-	-
DEKALB*	16	20	-	-	-
EGYÉB(2)	2	1	3	5	3

A táblázatban található adatok %-ban kifejezve.(3)

Forrás: Kleffmann

Table 1: Market shares of the seed companies on the Hungarian market

Seed companies(1), Others(2), All indications in %(3)

2. A LEGNAGYOBB TERÜLETEN TERMESZTETT KUKORICAHIBRIDEK 1997-2001 KÖZÖTT

A 2. táblázatban találhatóak az 1997-2001. évek közötti időszakban legnagyobb mennyiségben

értékesített kukoricahibridek. A fajták értékelését a 2001-ben elfoglalt helyük alapján végeztem, visszautalva a vizsgálat korábbi éveiben betöltött helyeikre. A terjedelmi korlátok miatt csupán az első 13 helyezett fajtának az adatai szerepeltek a táblázatban.

2. táblázat

Kukoricafajták piaci részesedése a magyar piacon

Fajták(1)	1997	1998	1999	2000	2001
1. DEKALB 471	80,31	113,32	120,79	147,59	119,16
2. OCCITAN	63,51	79,12	61,22	103,57	111,28
3. RESEDA	-	-	-	64,29	74,55
4. HELGA SC	61,08	71,93	68,46	66,16	67,86
5. FURIO SC	94,74	65,42	55,31	62,01	66,07
6. EVELINA	33,02	38,43	61,61	59,49	65,48
7. COLOMBA	84,56	60,83	52,24	66,48	61,04
8. STIRA	175,62	135,28	114,09	146,53	54,04
9. PERCEVAL	-	-	-	61,04	51,33
10. DANELLA	-	-	35,44	36,06	48,47
11. NORMA	102,96	66,44	81,85	59,98	46,26
12. MV 355	22,56	N/A	N/A	9,63	39,85
13. ALPHA	-	-	-	17,55	38,75

A táblázat adatai 50000 szemes egységben kifejezve.(2)

Forrás: Kleffmann

Table 2: Market shares of corn varieties on the Hungarian market

Varieties(1), All indications in EU conform units (1 unit= 50.000 seeds).(2)

3. MAGYARORSZÁGI NEMESÍTŐ INTÉZETEK HELYZETE A VETŐMAGPIACON

A piaci szereplők ismertetésénél beszéltünk a multinacionális cégek piaci részesedéséről hazánkban. A nemesítés egy nagyon költséges eljárás és jó eredményeket csak megfelelő technikai felszereltségű intézetekben lehet elérni, melynek működtetésének a legkiválóbb, jól megfizetett szakemberekre van szükség.

A Pioneer, a DuPont céggel együtt éves szinten mintegy 500 millió USA dollárt fordít mezőgazdasági kutatásokra (ebből a Pioneer több mint 180 millió USA dollárt). A Syngenta hasonló méreteket öltő összegeket szán évről évre erre a tevékenységre, mely összegek általában elérik, vagy meghaladják az 500 millió USA dollárt. A Monsanto kicsit kisebb mennyiségű pénzt fordít erre a célra, de ez az összeg így is meghaladja a 100 millió USA dollárt. Ezen előbbi számokhoz viszonyítva a hazai nemesítő cégeknek sajnos csupán ennek töredékét áll módjukban ezen célra fordítani, amely hátrány jelentkezik az eladásokban is.

3.1. A magyar kukorica nemesítő intézetek hibridjeinek kiemelkedő tulajdonságai

- a) Martonvásári MTA Kutató Intézet – Martonvásár
- b) Gabonakutató Intézet – Szeged

- c) Kiskun Kutató Intézet – Kiskunhalas
- d) Agrárgazdaság Kft. – Debrecen

A fentiekben leírtakban látható, hogy Magyarország klímájának és talajadottságainak megfelelő hibrideket állítottak elő a magyar nemesítők, amelyet sajnos nem támaszt alá az, hogy a vizsgálati periódus alatt a számba vett 28 hibrid közül mindössze 4 darab magyar nemesítésű. Ezen említett négy hibrid közül is csupán a Norma játszott komoly szerepet az 1997-99-es években, de ezt követően ennek a jelentősége is rohamosan csökkenni kezdett a piacon. A többi magyar hibrid közül az MV 355 39850 zsákos eladásával volt jelen a piacon 2001-ben, de a további fajták, mint pl. a Gazda és a Bella már csak „epizód szerepet” játszottak, nem beszélve a többi magyar hibrid által elfoglalt helyről a hazai vetőmagpiacon.

A következőkben, az OMMI által elvégzett kísérletek alapján szeretném még jobban nyomatékosítani a hazai fajták kiváló eredményeit, amely eredmények minden érécsoportban visszaköszönni látszanak (3. táblázat).

Az igen korai csoportban látható, hogy a második helyen a Kiskun Sc 4282 hibrid szerepelt, amelyet 1997-ben minősítettek hazánkban. Szintén megfigyelhetjük, hogy igen csekély 0,27 tonna/hektáros a lemaradása a vezető Pioneer PR39k09 hibrid termésátlagával szemben, de sajnos ez a különbség csupán ezen adatokban ilyen csekély, az eladásokban nem ez a tendencia figyelhető meg.

3. táblázat

Kisparcellás fajtaösszehasonlító kísérletek eredményei
(FAO 240-299)

Fajta(1)	Status(2)	Termés, t/ha(3)	Rel. %(4)	Szemnedv.%(5)	50% nővirágzás nap(6)	Szárszilárdtsági hiba, %(7)
PR39K09	1999 US	9,71	105,8	15,97	65	0,6
KISKUN SC 4282	1997 HU	9,54	103,9	18,92	71	1,3
VIRGINIA	1997 US	9,22	100,4	17,27	65	1,3
LASKÓ	1997 DE	9,12	99,3	16,72	70	0,5

Forrás: OMMI

Table 3: Compared results of small parcel trials (FAO 240-299)
Variety(1), Status(2), Yield, t/ha(3), Rel. %(4), Grain Humidity %(5), 50% Silking Day (F. Flowering)(6), Lodging %(7)